

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตราที่ 80 รัฐดำเนินการตามนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม ข้อ 3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมาย เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, หน้า 23-24) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (การศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งประเทศไทย, 2553, บทนำ) ในมาตรา 7 ระบุไว้ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ

ในส่วนของหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขฉบับเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด และมาตรา 24 ได้กำหนดหลักการการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ให้สถานศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เป็นการฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (การศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งประเทศไทย, 2553, หน้า 2) และในส่วนของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่นักเรียนต้องเรียน โดยเฉพาะในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มีแนวคิดสำคัญในการปลูกฝังให้นักเรียนปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม มีส่วนร่วมและปฏิบัติตนตาม

กฎระเบียบปกติกาของสังคม ปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก ซึ่งประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข รูปแบบการเมืองการปกครองเป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ แต่การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยประชาชนทุกคนจะต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ทั้งต่อตนเอง ต่อครอบครัว ชุมชนสังคม และประเทศชาติ รู้จักการทำงานร่วมกัน มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม ดูแลรักษาสาธารณประโยชน์ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนและประเทศชาติ อย่างไรก็ตามการอยู่ร่วมกันในสังคมหม่อมมาก ที่มีความแตกต่างกัน จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่ให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติตามเพื่อสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับสังคม นั่นก็คือ กฎหมาย กฎหมายที่ประเทศบังคับใช้ใน ประเทศไทยมีอยู่มากมาย ในที่นี้จะกล่าวถึงกฎหมายน่านุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเกี่ยวกับ ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ (กระมล ทองธรรมชาติ, และคนอื่นๆ 2553, หน้า 213-214)

กฎหมายจึงเป็นกฎเกณฑ์ กติกา หรือมาตรฐานที่ใช้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติตน โดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลอื่น หรือไม่ไปละเมิดสิทธิ์เสรีภาพของผู้อื่น กฎหมายมีสภาพบังคับนั่นคือสมาชิกในสังคมทุกคนจะต้องรู้กฎหมาย ผู้ใดจะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้และต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด (กระมล ทองธรรมชาติ, และคนอื่นๆ 2553, หน้า 246) ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาเฉพาะกฎหมายที่มีความจำเป็น ซึ่งทุกคนจะต้องรู้เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ กฎหมายแพ่งลักษณะครอบครัว ได้แก่ การหมั้น การสมรส การรับบุตรบุญธรรม มรดก และกฎหมายที่เกี่ยวกับชุมชนและประเทศชาติ ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร ได้แก่ การแจ้งเกิด การแจ้งตาย ทะเบียนบ้าน และการย้ายที่อยู่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในด้านสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

จะเห็นได้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวิชาที่มีความสำคัญในการพัฒนานักเรียนเพื่อพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะในเรื่องกฎหมายน่านุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตามกฎหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะกฎหมายเป็นกฎระเบียบที่ใช้ในการควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถ้าทุกคนในสังคมปฏิบัติตามย่อมส่งผลความสุขในสังคม การเรียนรู้เรื่อง กฎหมายน่านุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน จึงมีความจำเป็นและสำคัญสำหรับทุกคนในสังคม (กระมล ทองธรรมชาติ, และคนอื่นๆ 2553, หน้า 255) โดยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้จัดการเรียนการสอนกฎหมายน่านุรักษ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญของประเทศไทย เป็นเรื่องที่ต้องเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระหลักนี้มีอยู่ 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก อย่างสันติสุข มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผู้วิจัยกล่าวเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยคือ มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียนในมาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 146-149)

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ครูผู้สอนควรใช้หลักสูตรความจริงมาสอน ครูสามารถสร้างบทบาทปลุกเร้า และเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรมให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาให้ ตนเอง รวมทั้งการทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมที่ปลูกฝังความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนมีโอกาสฝึกประเมินและปรับปรุงตนเอง ยอมรับผู้อื่นได้ สร้างจิตสำนึกในการเป็นพลเมือง และพลโลก (รัตนาวรรณ ธนานุรักษ์, 2547, หน้า 11) ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ที่สอดคล้องกับสภาพภายในห้องเรียน โรงเรียน และชุมชน ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ มากที่สุด กิจกรรมการเรียนรู้การสอนเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมี ชีวิตชีวา (สนอง พรวิเศษศิริกุล, 2547, หน้า 24) ผู้เรียนแต่ละคนมีคุณค่าสมควรได้รับการเชื่อถือ ไว้วางใจ แนวทางนี้จึงเป็นแนวทางที่จะผลักดันผู้เรียนไปสู่การบรรลุผลดีด้วยศักยภาพของ ตนเอง (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2545, หน้า 4-5)

ยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้หรือวิธีสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายน่ารู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันบรรลุจุดหมายที่ กำหนด การเรียนรู้ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เป็นการให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทใน สถานการณ์ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง และแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิดของตน และนำเอาการแสดงออกของผู้แสดง ทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม ที่สังเกตพบมาเป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ (ทีศนา แคมมณี, 2552, หน้า 358) ซึ่งการแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีสอนที่มีความสำคัญมาก และ เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองทั้งพฤติกรรมและความรู้สึก และพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นตลอดจนเรียนรู้ และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้น จะมีโอกาส ทดลองฝึกเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในแต่ละสถานการณ์ได้หลายบทบาท เพื่อปรับเปลี่ยน พฤติกรรมให้ถูกต้องเหมาะสม สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ (นพเก้า อิมนรัญ, 2543, หน้า 11)

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นการสอนแบบอธิบายและแสดงเหตุผล เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเป็นผู้ออกแบบให้ผู้เรียนคิดตาม ผู้สอนจะสรุปด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเป็นผู้ฟัง เป็นส่วนใหญ่ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้สอนเป็นสำคัญ ผู้เรียนไม่ค่อยมีโอกาส ร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอนมากนัก (ยุพิน พิพิธกุล, 2530, หน้า 52) และเป็นการสอนที่ ครูนิยมใช้กันทั่วไป ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การซักถาม การจดบันทึก และการทำ แบบฝึกหัด (เสาวนีย์ ดำรงโรจน์สกุล, 2544, หน้า 7) ซึ่งส่งผลให้การเรียนการสอนในปัจจุบันยังไม่บรรลุจุดหมายด้านวิชาการ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อมูลผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติพื้นฐาน ปีการศึกษา 2551 มีผลคะแนนเฉลี่ยทุกวิชา ต่ำกว่าร้อยละ 50 (การศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งประเทศไทย, 2553, หน้า 2) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2551 พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมือง มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและ วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 21.87 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1, 2551, หน้า 16) จากข้อมูลดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบแบบทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ ขั้นพื้นฐานเป็นอย่างมาก จากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าวผู้เรียนจึงควรได้รับการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำดังกล่าว วิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหา คือ การพัฒนา รูปแบบวิธีสอน จากวิธีสอนที่ยึดตัวผู้สอนเป็นศูนย์กลางมาเป็นวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ กระบวนการคิด การแก้ปัญหา การเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ผู้วิจัยได้ พยายามหาวิธีที่ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อกิจกรรมการเรียน และพฤติกรรม การเรียนรู้ที่ดีขึ้น ในที่สุดพบว่า รูปแบบการสอนโดยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติให้ประโยชน์ ต่อการเรียนการสอนของครู และให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น เพราะการเรียน การสอนโดยใช้บทบาทสมมติทำให้พัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน ดีขึ้น (นพเก้า อิ่มนรณ, 2543, บทคัดย่อ) การเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติทำให้พฤติกรรม กล้าแสดงออกของนักเรียนดีขึ้น (วิไล พังสะอาด, 2542, หน้า 45) ซึ่งการจัดการเรียนรู้วิธีสอน โดยใช้บทบาทสมมติเป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนด (ทศนา เขมมณี, 2552, หน้า 358)

วิธีการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เป็นการเรียนการสอนที่จะได้รับทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ และพฤติกรรมการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน มี 7 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนนำเสนอสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ 2) ขั้นตอนเลือกผู้แสดงบทบาทสมมติ 3) ขั้นตอนเตรียมผู้สังเกตการณ์ 4) ขั้นตอนการแสดงบทบาทและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก 5) ขั้น

การอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง 6) ชั้น การสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับ 7) ชั้นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (ทิตนา เขมมณี, 2552, หน้า 358) นอกจากวิธีสอนแล้ว เจตคติของนักเรียนมีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ครูจึงมีหน้าที่ สร้างหรือปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อตัวครูและต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้น ในตัวนักเรียนเป็นการช่วยส่งเสริม การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นที่ยอมรับกันว่าเจตคติมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ นักเรียนที่มีเจตคติต่อวิชาใดวิชาหนึ่ง จะทำให้เรียนอย่างเข้าใจ มีทักษะ มีความตั้งใจ มีแรงจูงใจ ในการเรียนสูง รู้สึกว่าสิ่งที่เรียนมีความหมาย มีคุณค่าต่อชีวิตของตน และพยายามทุ่มเท ความสามารถในการเรียนอย่างเต็มสติกำลัง ถ้าครูสามารถสร้างเจตคติที่ดีได้ จะมีผลให้นักเรียน มีความปรารถนาที่จะเรียน จะเป็นประโยชน์ในการนำมาพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาวิชา วิธีการสอน การจัดชั้นเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การปรับปรุงดังกล่าวจะช่วยเสริมให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ทั้งยังมีเจตคติที่ดีต่อวิชาเรียนที่เรียนและครูผู้สอนอีกด้วย (โชติกา ศรีถาวร, 2543, หน้า 23-24)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีสอนโดยใช้บทบาท สมมติ มาพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่อง กฎหมายน่ารู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เนื่องจากรูปแบบการสอนเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งจะ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ และพฤติกรรมการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องอาศัยเทคนิควิธีการที่เหมาะสม อีกทั้งเป็นการนำ กระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนวิชาต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ต่อผู้เรียน เพราะความคิดของเด็กวัยนี้มีลักษณะสับสนวุ่นวาย มีความสนใจในการเรียนน้อย อาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทุกด้านความคิดของตนเอง หมกมุ่นต่อปัญหาของตนเอง ทำให้ มีผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ในเรื่องวิธีสอนโดยใช้บทบาท สมมติ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มศักยภาพ และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน อีกทั้งเป็นแนวทางของนักการศึกษา นำไปใช้พัฒนาจัดกิจกรรมการเรียน และผู้สนใจเกี่ยวกับวิธีสอน โดยใช้บทบาทสมมติต่อไป

### ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาท สมมติระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างวิธีสอนโดยใช้ บทบาทสมมติกับวิธีสอนปกติ

3. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับวิธีสอนปกติ

4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนรู้ เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับวิธีสอนปกติ

### ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้แนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติ

2. วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ถ้าจะให้เกิดเจตคติแก่ผู้เรียน ผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกมากที่สุด เพื่อให้นักเรียนจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น

3. เป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการนำกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติไปพัฒนาเจตคติและพฤติกรรมการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ของผู้เรียนต่อไป

### ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางปลาม้า "สูงสุमारผดุงวิทย์" สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 7 ห้องเรียน จำนวน 286 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางปลาม้า "สูงสุमारผดุงวิทย์" สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยการจับสลาก ห้องเรียนได้ 2 ห้องเรียน และจับสลากอีกครั้ง ได้กลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน และกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน รวม 80 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ วิธีการจัดการเรียนรู้ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 วิธี คือ

2.1.1 วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

2.1.2 วิธีสอนปกติ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการจัดการเรียนรู้ซึ่งจำแนกได้ 3 ด้าน คือ

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2.2 เจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

### 2.2.3 พฤติกรรมการเรียนรู้

#### 3. เนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองนี้ ใช้เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง กฎหมายน่ารู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สาระการเรียนรู้แกนกลาง มีรายละเอียดดังนี้

#### 3.1 กฎหมายน่ารู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

##### 3.1.1 กฎหมายเกี่ยวกับความสามารถของผู้เยาว์

##### 3.1.2 กฎหมายบัตรประจำตัวประชาชน

#### 3.2 กฎหมายน่ารู้เกี่ยวกับครอบครัว

##### 3.2.1 การหมั้น การสมรส

##### 3.2.2 การรับบุตรบุญธรรม มรดก

#### 3.3 กฎหมายน่ารู้เกี่ยวกับชุมชนและประเทศชาติ

##### 3.3.1 การแจ้งเกิด การแจ้งตาย

##### 3.3.2 ทะเบียนบ้าน คนย้ายที่อยู่

ซึ่งสอดคล้องกับสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 : เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

#### 4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ในคาบเรียนปกติ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง โดยใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ รวม 12 ชั่วโมง

#### นิยามศัพท์เฉพาะ

วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติขึ้นจากความเป็นจริงมาให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ผู้เรียนคิดว่าจะเป็น ผู้สอนจะใช้การแสดงออกทั้งทางด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นพื้นฐานในการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน อันจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระของบทเรียนอย่างลึกซึ้ง และรู้จักปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรม และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การนำเสนอสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ
2. การเลือกผู้แสดงบทบาทสมมติ
3. การเตรียมผู้สังเกตการณ์
4. การแสดงบทบาทและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก

5. การอภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง

6. การสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับ

7. การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

**วิธีสอนปกติ** หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามคู่มือครูของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้เสนอแนวทางการสอนไว้ดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยวิธีต่าง ๆ

3. ขั้นสรุป เป็นการสรุปเนื้อหาของบทเรียนเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด

4. ขั้นวัดผลประเมินผล

**ผลการจัดการเรียนรู้** หมายถึง ผลจากการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้

**ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน** หมายถึง ความรู้ความสามารถที่ได้จากการวัดความรู้ ความสามารถทางการเรียน จากการทำแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ ความจำ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ของนักเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

**เจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้** หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมขณะนั้น แล้วสามารถตัดสินใจว่าสิ่งที่ตนได้รับนั้นตอบสนองต่อความต้องการของตนมากน้อยเพียงไร

**พฤติกรรมการเรียนรู้** หมายถึง พฤติกรรมอันเป็นผลจากการเรียนรู้ของนักเรียนที่เป็น ความรู้สึกนึกคิด การแสดงออก และได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาภายนอกให้ผู้อื่นสังเกตเห็นได้

**นักเรียน** หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบางปลาม้า “สูงสุมารมงคลวิทย” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9

### กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการจัดการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ และเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติเป็นวิธีสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกมีความเข้าใจตนเอง เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ปรับเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยมของตนเองไป

ในทางที่เหมาะสม ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยยึดแนวคิดทฤษฎีของ แชฟเฟิล, และแชฟเฟิล (Shafteel, & Shafteel, 1967, pp.67-71) ซึ่งให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล ไว้ว่า บุคคลธรรมดาเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และความรู้สึกนึกคิดและค่านิยมต่าง ๆ ของบุคคล การสวมบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่ช่วยให้บุคคลได้แสดงความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ที่อยู่ภายในออกมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รจนา ชัยมีเขียว (2530, บทคัดย่อ) ที่พบว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยการอภิปรายกลุ่มย่อย การแสดงบทบาทสมมติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการพูดสูงกว่ากลุ่มที่จัดการเรียนรู้ตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนิติพร เชื้อสุวรรณ (2550, บทคัดย่อ) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความสามารถในการฟัง – พูด และเจตคติต่อวิชาภาษาอังกฤษที่ได้รับการสอนด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีเจตคติต่อวิชาภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปรุ่งใจ ศรีปานแจ่ม (2542, บทคัดย่อ) ที่พบว่า นักเรียนที่เข้ารับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ที่ใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมก่อนในชั้นเรียนลดลงกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึง วันวิสาข์ สกุลณี (2550, บทคัดย่อ) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีบทบาทสมมติสูงกว่าได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจในการเรียนโดยใช้บทบาทสมมติสูงกว่าได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการศึกษาของ เซียวโฮ โฮแซง (Xiao Haozhang, 1997, p.76) ที่ศึกษาการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติในการสอนภาษาอังกฤษเพื่อฝึกทักษะการฟัง การพูด พบว่า ผู้เรียนพูดภาษาอังกฤษเป็นธรรมชาติมากขึ้น และผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนมาก ดังที่วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522, หน้า 27-29) ที่ได้เสนอหลักเกณฑ์และขั้นตอนการจัดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้บทบาทสมมติ มีดังนี้ 1) การแสดงบทบาทสมมติควรใช้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ 2) เรื่องที่นำมาใช้เป็นเรื่องสั้น ๆ และเป็นเรื่องที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียน อยากอภิปราย 3) การแสดงบทบาทสมมติจะได้ผลเต็มที่ เมื่อนำมาใช้ติดต่อกันพอสมควร 4) ควรใช้การแสดงบทบาทสมมติเมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและฝึกทักษะในการปฏิบัติตนในเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการสอนของ ทิศนา ขัมมณี (2552, หน้า 358-359) ที่ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาส แสดงออกด้วยการกำหนดบทบาทหน้าที่ตามความจำเป็นของเหตุการณ์ จึงทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกนึกคิดในบทบาทที่ตนเองได้ทดลองสมมติให้ตนเองเป็นผู้มีบทบาทดังกล่าวในเรื่อง จะส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างซาบซึ้ง ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดรูปแบบโดยนำขั้นตอนของวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติของ (ทิศนา ขัมมณี, 2552, หน้า 358-359) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับวิธีสอนปกติ ผู้วิจัยจะดำเนินการตาม

ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นตอนเสนอสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ 2) ขั้นตอนเลือกผู้แสดงบทบาทสมมติ 3) ขั้นตอนเตรียมผู้สังเกตการณ์ 4) ขั้นตอนแสดงบทบาทและสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก 5) ขั้นตอนอภิปรายเกี่ยวกับ ความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง 6) ขั้นตอนสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับ 7) ขั้นตอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และเจตคติต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับวิธีสอนปกติ ดังภาพ 1



ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

### สมมติฐานในการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติสูงกว่าวิธีสอนปกติ
3. เจตคติของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติสูงกว่าวิธีสอนปกติ
4. พฤติกรรมการเรียนรู้ เรื่องกฎหมายน่ารู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติสูงกว่าวิธีสอนปกติ